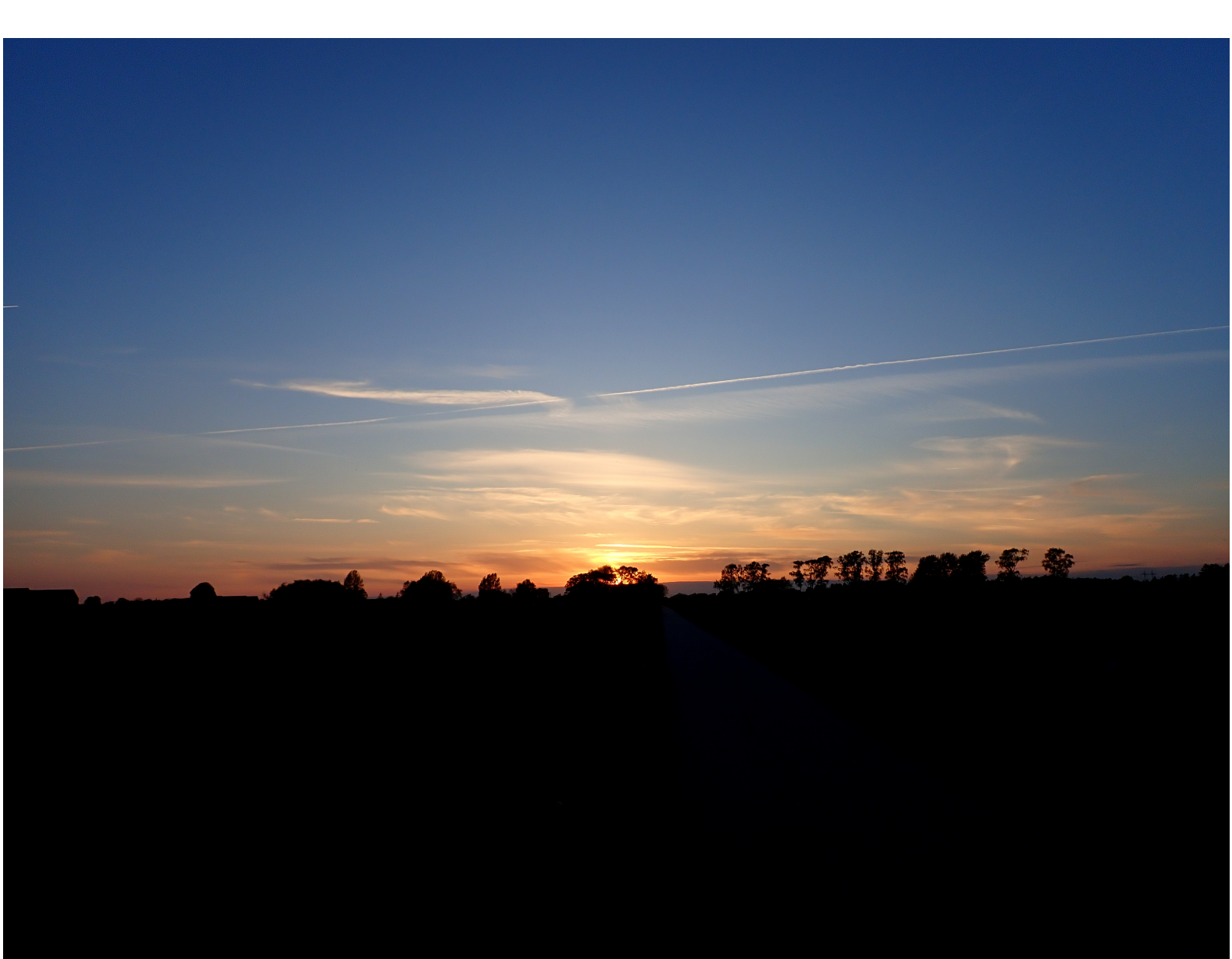

SKÅNES LUFTVÅRDSFÖRBUND

Årsrapport för Kristianstad 2023

Författare: Victor Andréasson

Avdelning: Miljöstrategiska avdelningen

Datum: 2024-08-29

Diarienummer: MN-2024-5170

Förvaltning: Miljöförvaltningen, Malmö stad

Foto: Skriv in bildernas copyright/fotografens namn.
Exempelvis Colourbox sidan 4, 5 och 8.
Miljöförvaltningen sida 7.

Förord

Kristianstad är en del av det skånska luftvårdsförbundet där en samordnad kontroll av luftföroreningar ingår i medlemskapet för kommuner. I den samordnade kontrollen ingår utomhusmätningar samt beräkningar av luftföroreningar, som sammanställs i den här rapporten.

Rapporten är sammanställd av Victor Andréasson, enheten för miljöövervakning och analys på miljöstrategiska avdelning, Malmö stad.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
1. Inledning	6
2. Resultat	8
2.1 Kvävedioxid	8
2.2 Svaveldioxid	10
2.3 Partiklar – PM 10 & PM 2.5	12
2.3.1 Partiklar – PM 10	12
2.3.2 Partiklar – PM 2.5	14
2.4 Tungmetaller och PAH	16
2.5 Tungmetaller	16
2.6 Bens(a)pyren	19
2.7 Kolmonoxid	20
2.8 Bensen	20
3. Referenser	23

Sammanfattning

Samtliga kommuner i Sverige har skyldighet att kontrollera och ha kunskap om kommunens utomhusluftkvalitet enligt Luftkvalitetsförordningen (2010:477), detta för att förhindra eller minimera antalet sjukdoms- och dödsfall som kommer till följd av luftföroreningar varje år. Till hjälp så finns WHO:s riktlinjer, de svenska miljömålen samt de lagstadgade miljökvalitetsnormerna (MKN). I tabell 1 finns samtliga övervakade ämnen i Skåne samt MKN, riktvärden från WHO och miljömålen samt kommunens högst uppmätta eller uträknade halt.

I Kristianstad är det bland annat värt att notera:

- Samtliga årsmedelvärden för luftföroreningar ligger under MKN och de svenska miljömålen.
- WHO:s riktvärden klarar kommunen för alla ämnen förutom för partiklar mindre än 2,5 µm (PM 2.5), vilket beror på intransport av partiklar från kontinenten. Riktvärdet överskrids i samtliga skånska kommuner och tangeras endast vid Skånes bakgrundsytor.

Tabell 1. Visar luftkvaliteten i Kristianstad tillsammans med miljökvalitetsnormerna för olika luftföroreningar och riktlinjerna från WHO och de svenska miljömålen.

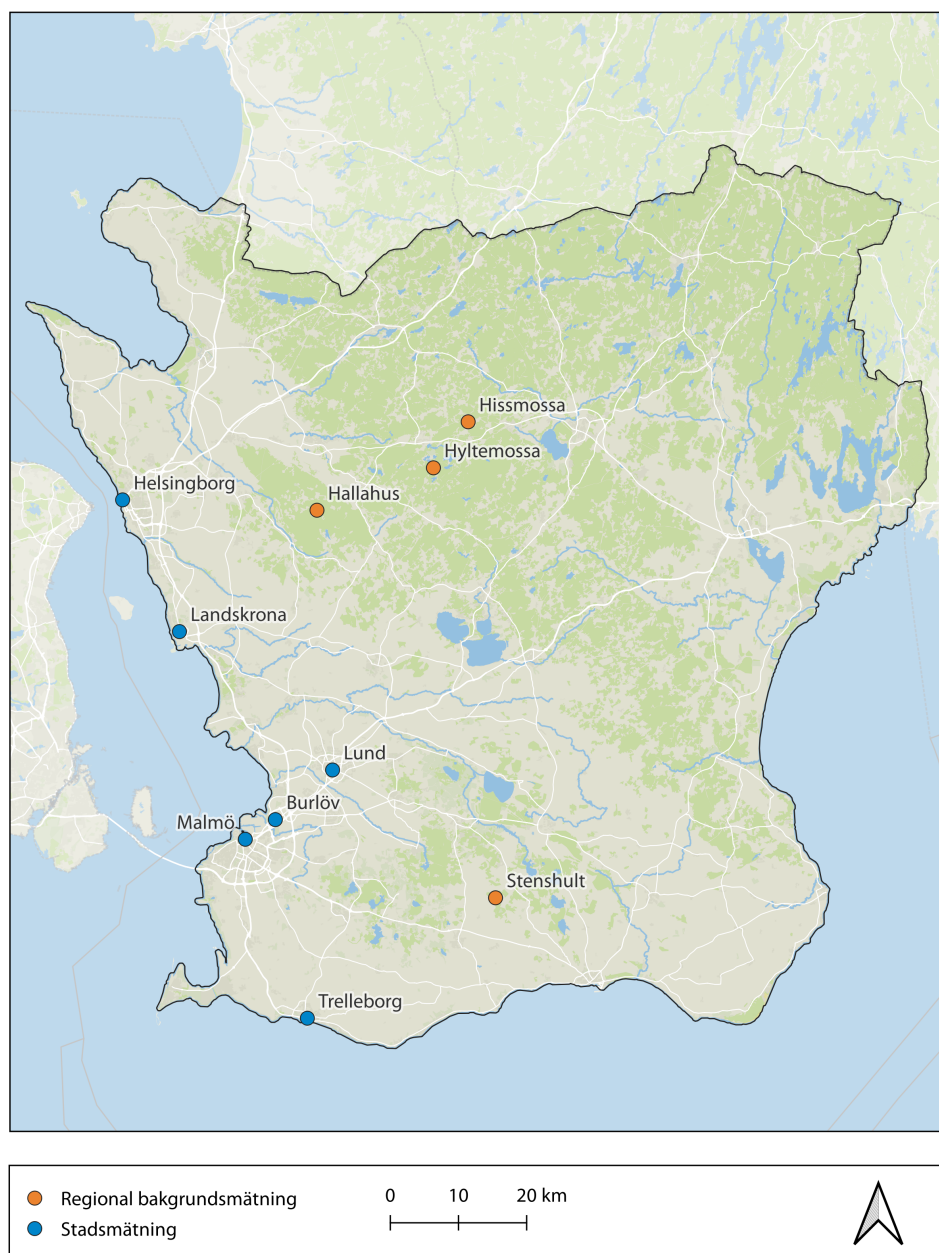
Ämne	MKN	Miljömålen	WHO	Årsmedelvärde
Kvävedioxid (µg/m ³)	40	20	10	9
Svaveldioxid (µg/m ³)	20	-	-	0,6
PM 10 (µg/m ³)	40	15	15	11
PM 2.5 (µg/m ³)	25	10	5	7,9
Bensen (µg/m ³)	5	1	-	0,5
Bens(a)pyren (ng/m ³)	1	0,1	-	0,04
Arsenik (ng/m ³)	6	-	-	0,2
Bly (ng/m ³)	500	-	-	1,0
Kadmium (ng/m ³)	5	-	-	0,03
Nickel (ng/m ³)	20	-	-	0,8

1. Inledning

Varje år blir människor sjuka eller dör till följd av luftföroreningar världen över. För att minska luftföroreningarna i Sverige så finns flera initiativ för att förbättra luftkvaliteten. Främst för Sverige finns Luftkvalitetsförordningen som reglerar vilka maxhalter av olika luftburna föroreningar och partiklar befolkningen i Sverige får exponeras för, detta regleras via miljökvalitetsnormerna (MKN) (tabell 1). Världshälsoorganisationen (WHO) har rekommendationer på vilka halter som ej bör överskridas som är mer strikta än MKN. I FN:s Agenda 2030, berörs luftkvaliteten i två av målen. Delmål 3.9: ”Minska antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar” och delmål 11.6: ”Minska städers miljöpåverkan”. Som en spegling av FN:s Agenda 2030 finns även Sveriges miljömål, med sina riktvärden. Och sist så finns även EU:s luftkvalitets direktiv, som kommer att få nya skärpta riktlinjer då det sätts nya mål om att helt eliminera luftföroreningar till år 2050.

Kommuner är skyldiga att övervaka luftkvaliteten så att insatser kan göras där det behövs. Om halterna skulle vara över MKN så krävs att kommunen upprättar åtgärdsprogram för att minska luftföroreningarna som invånarna exponeras för. Kristianstad är en del av ett större samverkansområde där totalt 33 kommuner i Skåne samarbetar med övervakningen av luftföroreningar. I Skåne så utförs kontinuerliga mätningar av luftkvaliteten på tio platser i länet (Figur 1), Fyra stationer mäter i gatumiljö, två mäter urbanbakgrund och fyra stationer mäter den regionala bakgrundshalten där halterna i Skåne är som lägst. Utöver detta görs olika beräkningar baserade på utsläppsdata och mätningarna för att beskriva hela Skånes luftföroreningssituation.

Mätstationer i Skåne

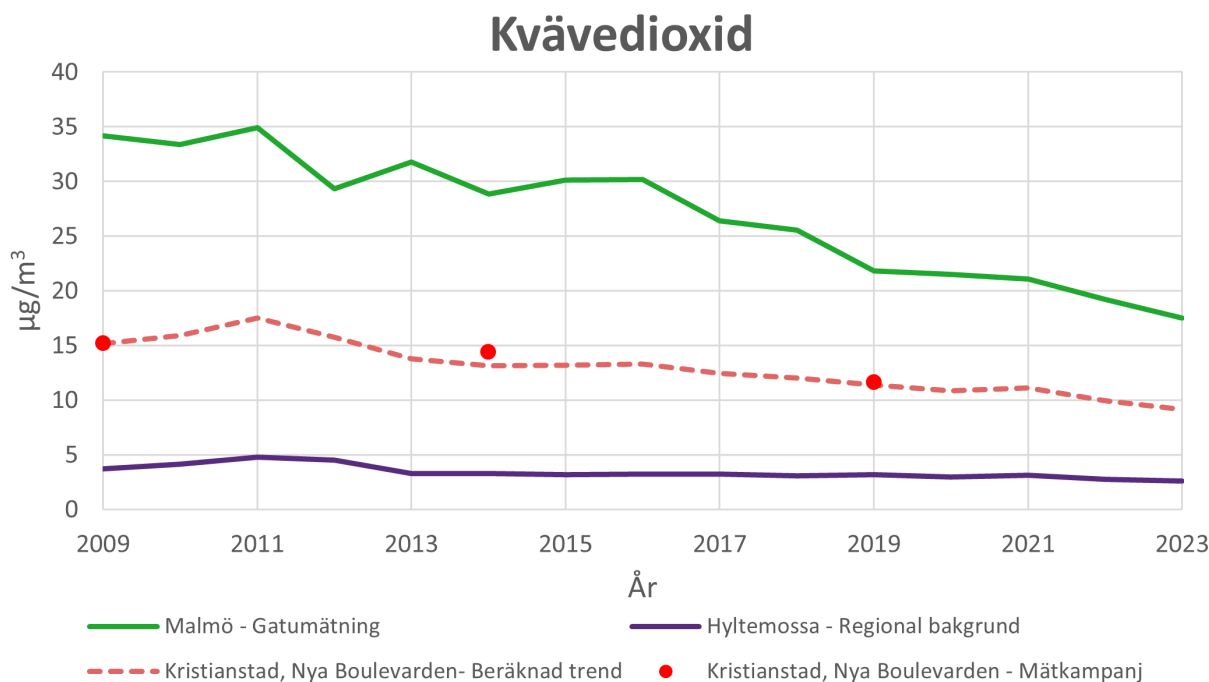
Figur 1. En karta över mätpunkterna i Skåne.

2. Resultat

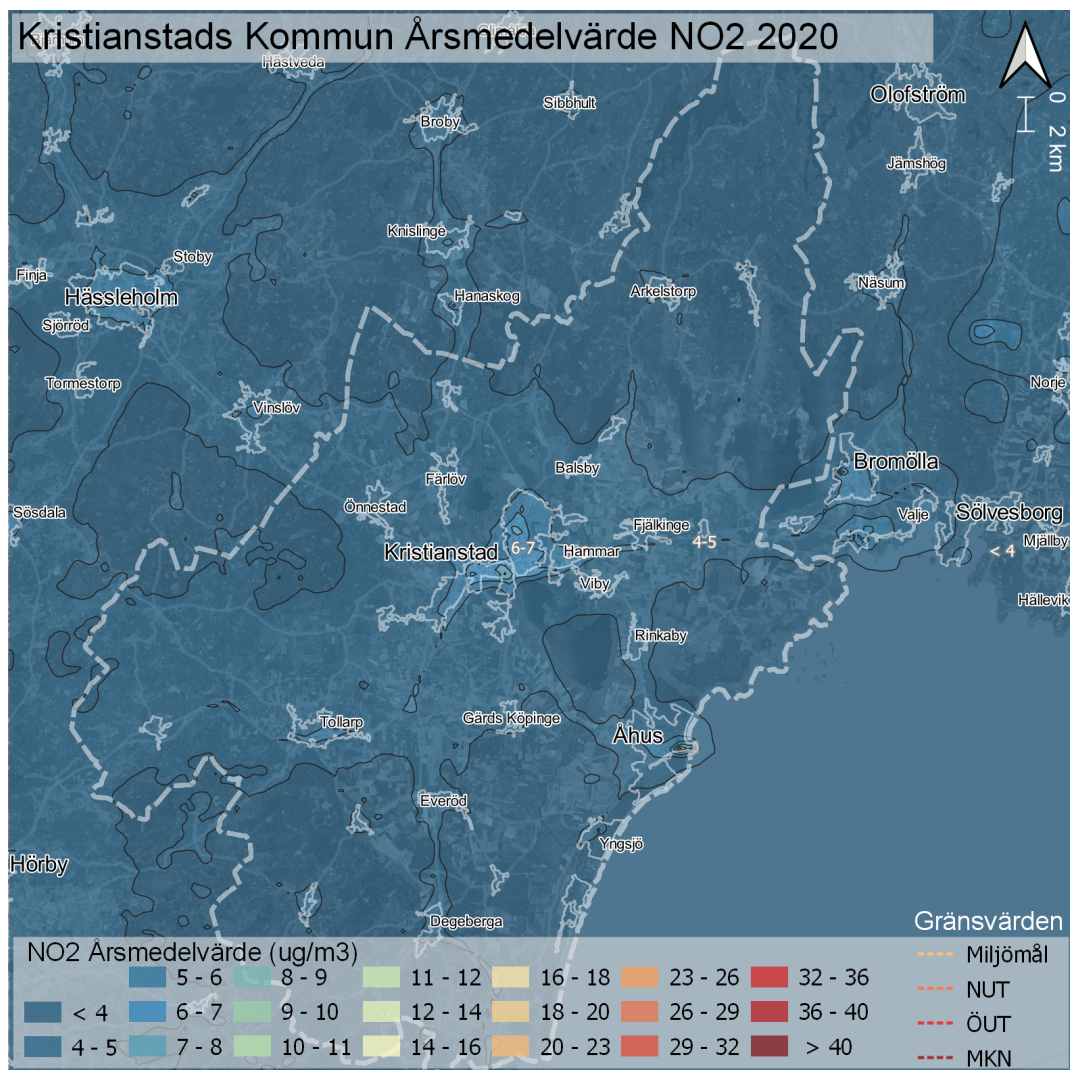
2.1 Kvävedioxid

Kvävedioxid (NO_2) är en gas som bildas vid förbränning av fossila bränslen. Den är viktig att mäta då den har flera negativa hälsoeffekter och dessutom är en viktig byggsten för att ozon ska bildas, vilket inte är bra när det sker i troposfären som är den nedre delen av atmosfären där vi vistas. Det är detta som kallas marknära ozon som orsakar flera dödsfall årligen vid högre koncentrationer samt har effekter på vegetation där det finns kopplingar till lägre skördar vid högre koncentrationer av ozon.

I Kristianstad har tre mätningar gjorts sedan 2009 av NO_2 . I grafen nedan (figur 2) visas tre mätvärden som är gjorda i gatumiljö längs med Nya Boulevarden, samt en extrapolerad trend över hur utvecklingen bör ha sett ut på Nya Boulevarden. Värdena landar då runt $9 \mu\text{g}/\text{m}^3$ för år 2023 och är med god marginal under MKN på $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ och klarar dessutom WHO:s riktvärde på $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Detta bekräftas också av den modellerade kartbilden (figur 3) där halterna på de allra största arealerna ligger mellan $5 - 7 \mu\text{g}/\text{m}^3$ och i tätorten som högst ligger mellan $7 - 10 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

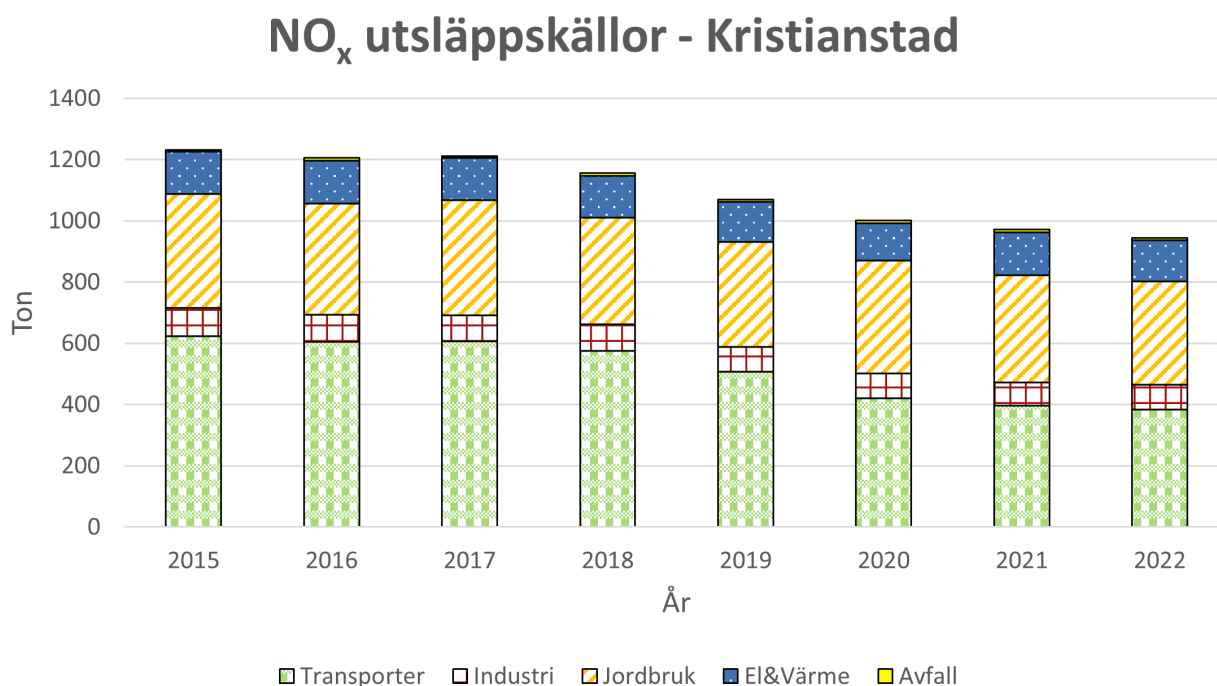

Figur 2. Visar hur koncentrationen av NO_2 i atmosfären har förändrats från år 2009 – 2023. Jämfört med Malmö och bakgrundsmätningar Hyltemossa. Samt en extrapolerad trend baserat på de mätningar som gjorts i kommunen.

Figur 3. Karta som visar årsmedelvärden av NO₂ för år 2020 i Kristianstads kommun.

I figur 4 visas beräknade värden från SMHI av utsläppskällor till kväveoxider (NO_x) i kommunen, vilket inkluderar NO₂. Utsläppen av NO_x domineras av transporter och jordbruk och har gjort det under hela den beräknade perioden. Utsläppen ligger runt 1200 ton år 2015 och slutar strax under 1000 ton år 2022. Minskningen av beror till störst del på mindre utsläpp från transporter.

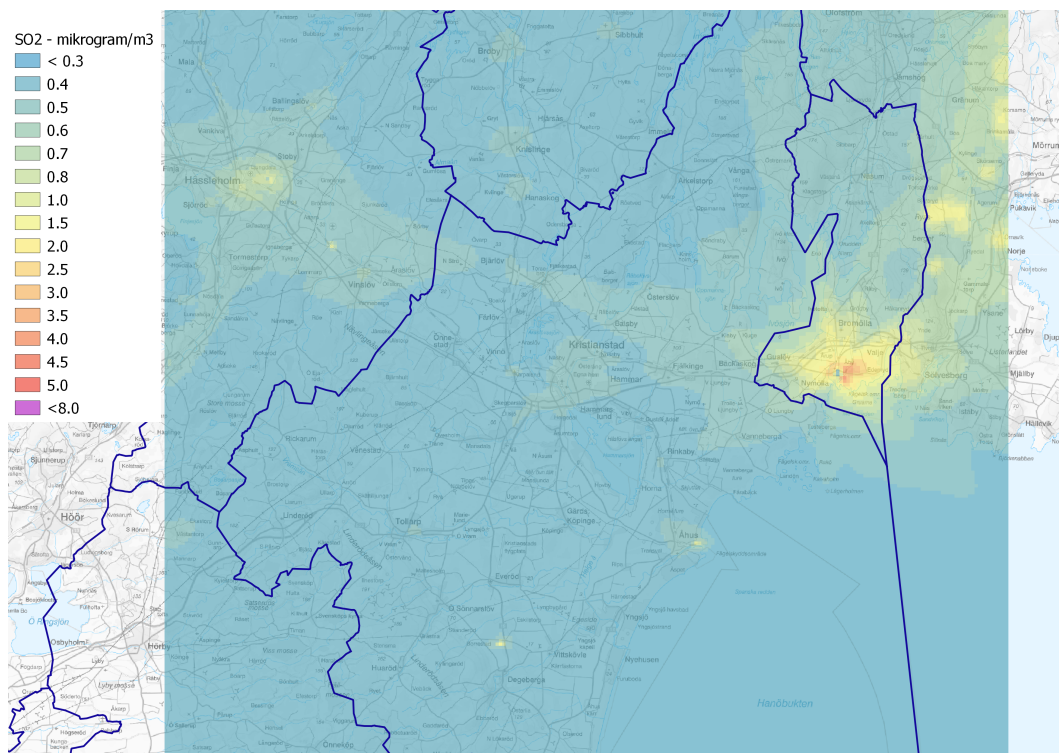
Figur 4. Visar utsläppskällorna av NO_x för Kristianstad, beräknat värde från SMHI.

2.2 Svaveldioxid

Svaveldioxid (SO₂) bildas framför allt vid förbränning av fossila bränslen och har länge varit en av de luftföroreningar som det finns mest av världen över. Svaveldioxid har kopplats samman med flera hälsoeffekter så som luftvägssjukdomar, bland annat finns ett samband mellan förhöjda halter av svaveldioxid och antalet astmapatienter som skrivs in på sjukhus.

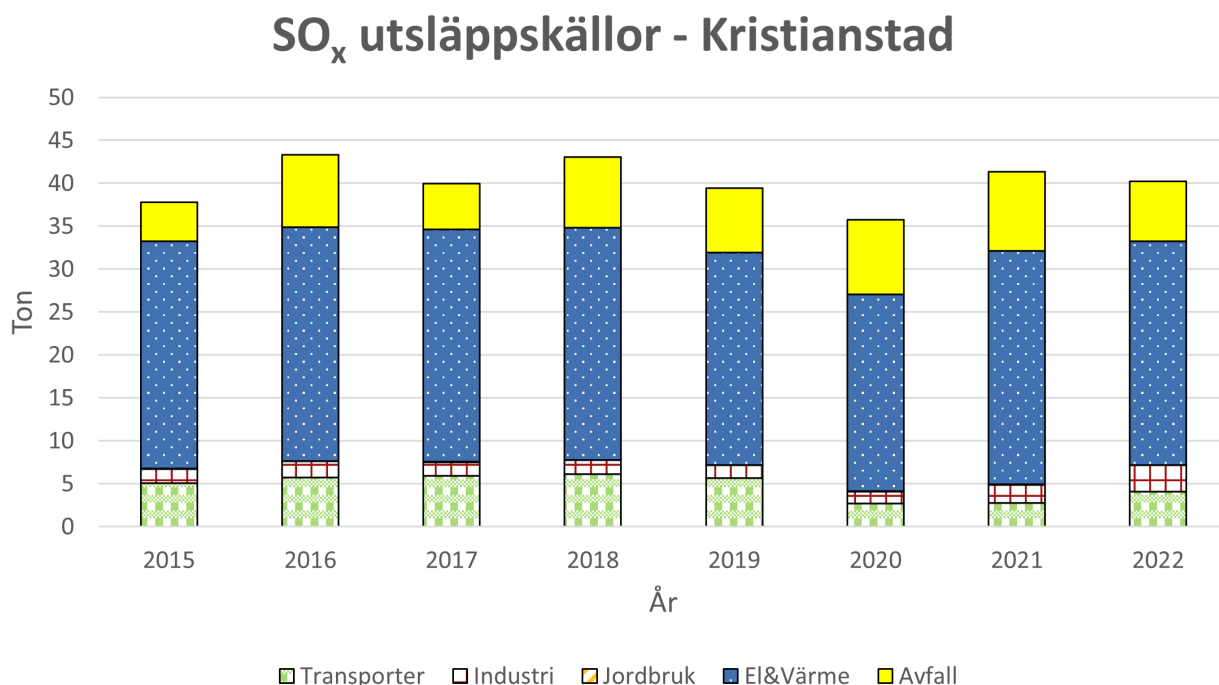
I Kristianstads kommun har inga mätkampanjer av SO₂ gjorts, istället har ett värde räknats fram baserat på kringliggande kommuner för 2023 på ca 0,6 µg/m³. Felmarginalen i beräkningen är hög men beräkningen ger en indikation på hur halten ser ut. MKN på 20 µg/m³ klarar Kristianstad med god marginal.

Kartan i figur 5 visar modellerade värden från 2019 över kommunen, generellt ligger värdena mellan 0,3 – 0,5 µg/m³ på landsbygden och mellan 0,7 – 0,8 µg/m³ inne i Kristianstad.

Figur 6. Karta som visar årsmedelvärdet av SO_x för år 2019 i Kristianstad.

I figur 6 visas beräknade värden från SMHI av utsläppskällor till kväveoxider (SO_x) i kommunen, vilket inkluderar SO₂. Utsläppen av SO_x har mellan 2015 och 2022 ej förändrats signifikant och har legat mellan 35 och 45 ton hela perioden. Den största delen av utsläppen kommer från el och värme.

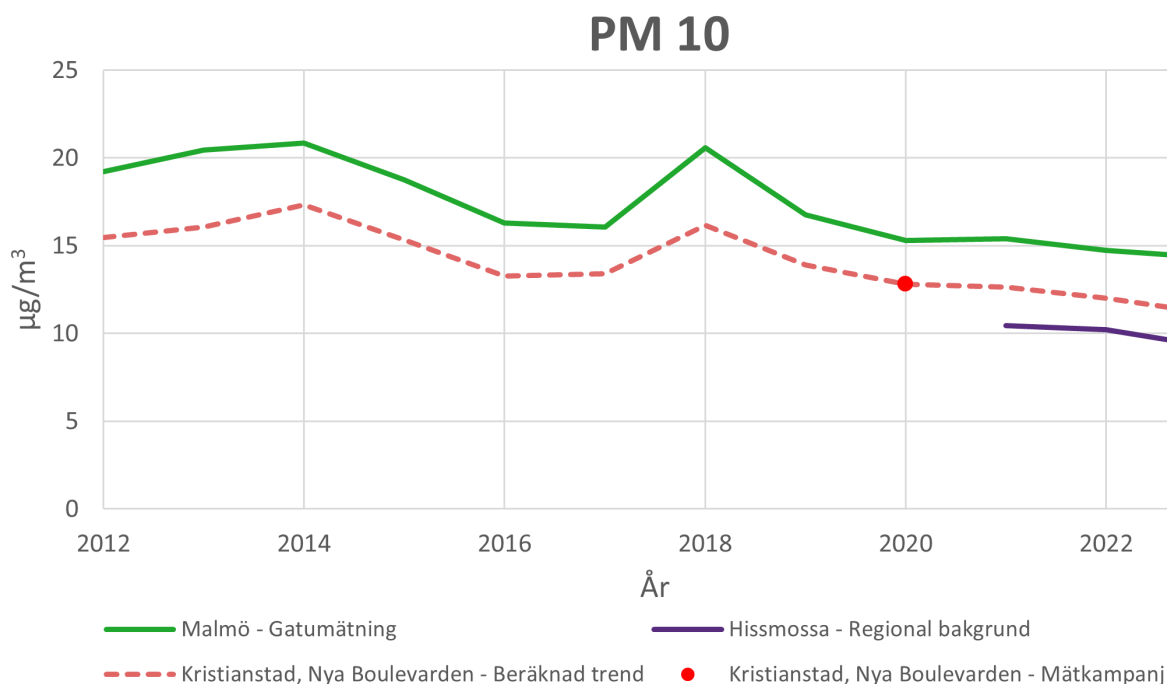
Figur 6. Visar utsläppskällorna av SO_x för Kristianstad, beräknat värde från SMHI.

2.3 Partiklar – PM 10 & PM 2.5

Partiklar (PM) är aerosoler som finns i luften runt omkring oss, de mäts oftast i två storlekar PM 10 och PM 2.5, som är partiklar med en diameter på mindre än 10 mikrometer respektive 2,5 mikrometer. Dessa små partiklar orsakar även de sjukdomsfall och dödsfall årligen. Aerosoler skapas av ett flertal orsaker: En del skapas vid förbränning, andra vid friktion eller turbulens, till exempel när ett fordon kör på en väg eller räls, eller bromsar. Vind kan även de röra upp partiklar från marken som kan vara kvar i luften under lång tid. Detta gör att många aerosoler, speciellt de med liten massa dvs både PM10 och PM2.5 kan färdas långa sträckor, exempelvis så landar varje år ett par ton sand i Sverige som har transporterats från norra Sahara.

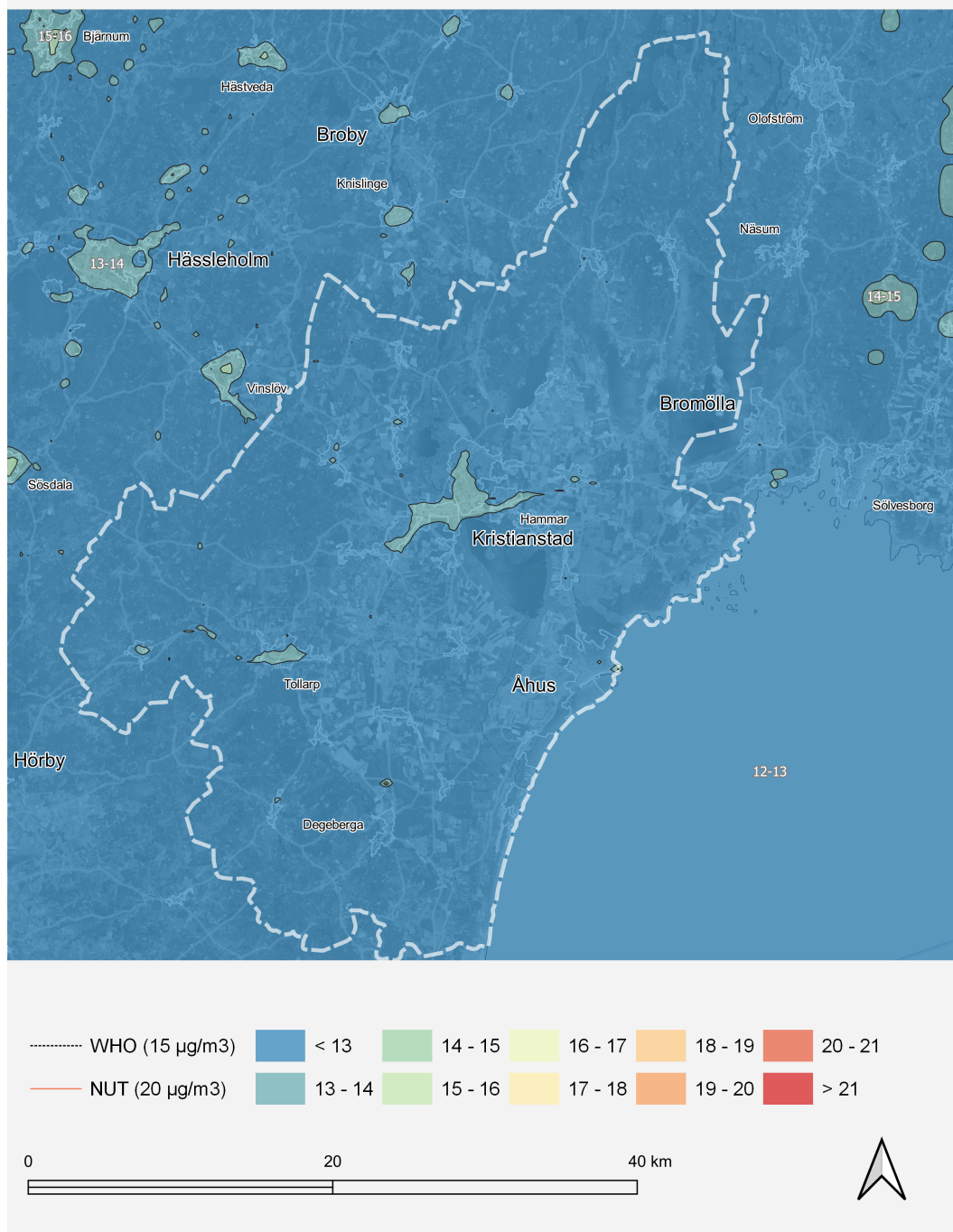
2.3.1 Partiklar – PM 10

I Kristianstad har PM10 mätts en gång, mätningen skedde år 2020 och gav ett årsmedelvärde på ca 12,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (figur 7). En trend har räknats fram baserat på mätningen, och jämförs med den kontinuerliga gaturumsmätningen på Dalaplan i Malmö och bakgrundsstationen Hissmossa i figur 7. Den beräknade trenden visar på nivåer runt 11 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ för år 2023, vilket med god marginal klarar de lagstadgade MKN på 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ och dessutom klarar WHO:s riktvärde på 15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Detsamma gäller för den modellerade kartbild som gjordes för år 2021, även i dessa värden ligger kommunen under MKN och tangerar WHO:s riktvärden.

Figur 7. Visar hur koncentrationen av PM10 har förändrats för år 2012 – 2023.

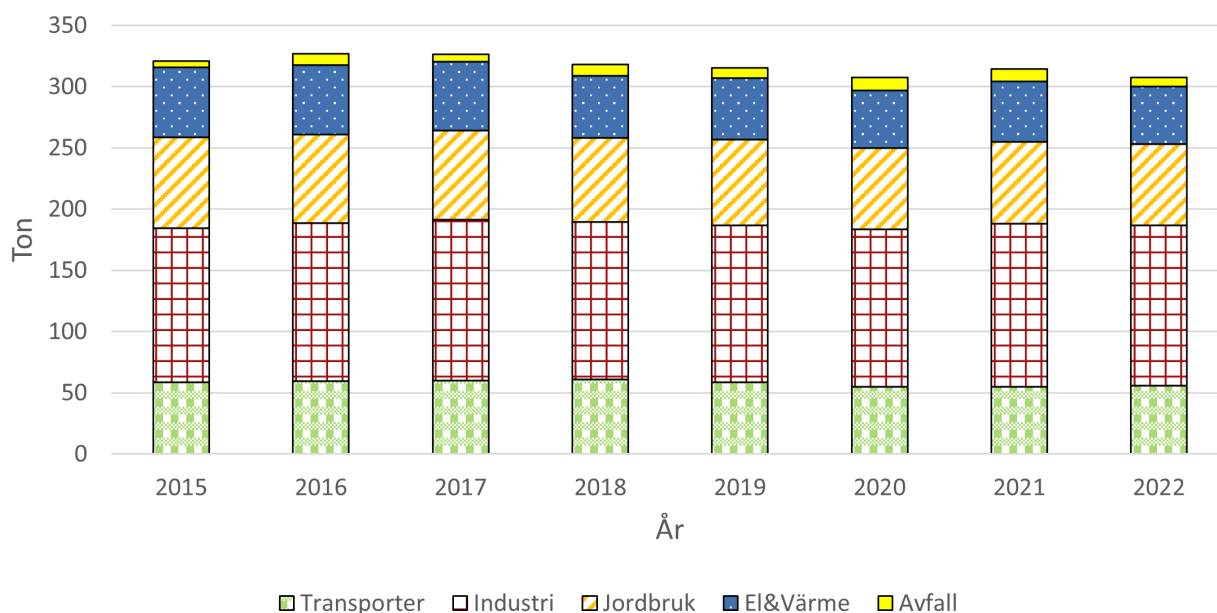
Kristianstad – Årsmedelvärde för PM10 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) år 2021

Figur 8. Karta som visar årsmedelvärdet av PM10 för år 2021 i Kristianstad.

I figur 9 så visas beräknade värden från SMHI av utsläppskällor till PM10 i kommunen. Utsläppen av PM10 i Kristianstad kommer huvudsakligen från industrin. Även transporter, jordbruk samt el och värme har betydande bidrag till utsläppen. Utsläppen har legat på samma nivå, runt 300 ton/år.

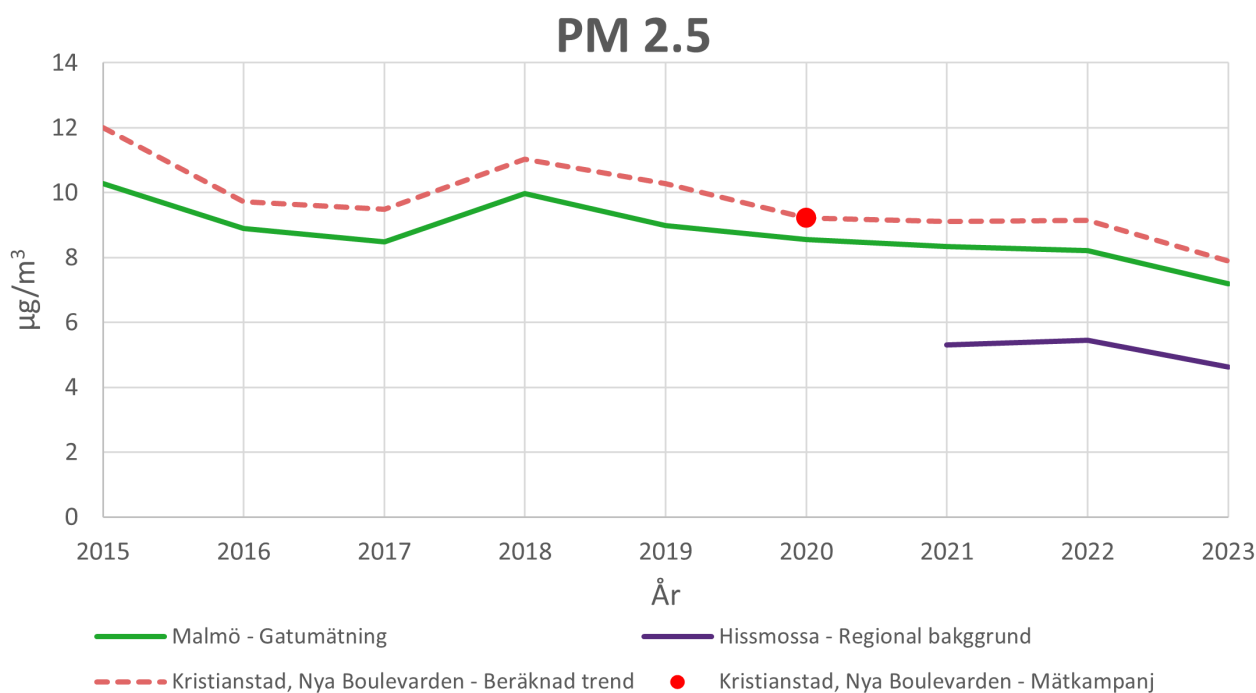
PM10 utsläppskällor - Kristianstad

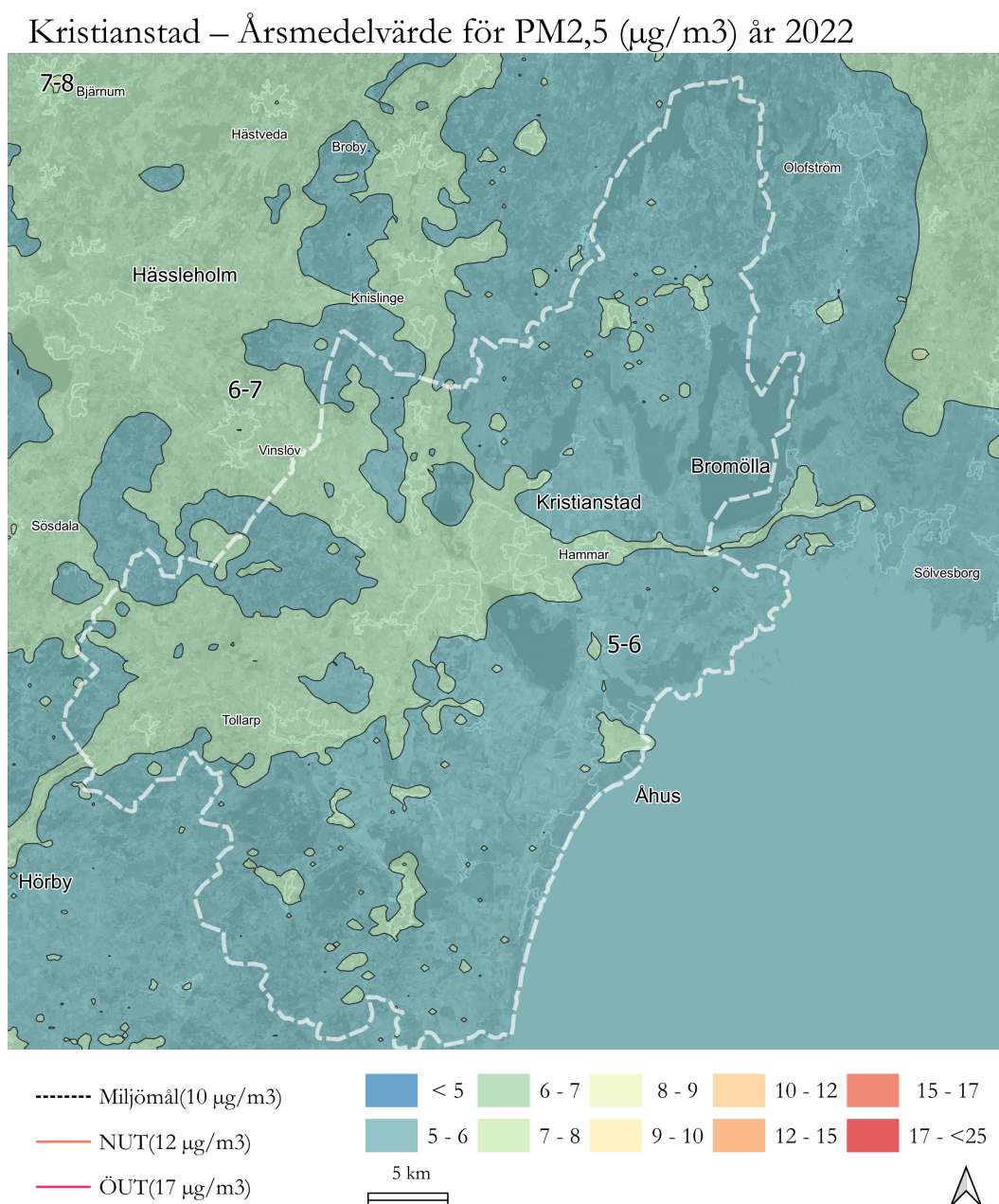
Figur 9. Visar utsläppskällorna av PM10 för Kristianstad, beräknat värde från SMHI.

2.3.2 Partiklar – PM 2.5

När det gäller PM2.5 i Kristianstad så gjordes här en mätning samtidigt som för PM10 i 2020. Mätningen gav ett årsmedelvärde på 9,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, den extrapolerade trenden visar sedan en halt på 7,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ för år 2023, som då klarar MKN. För WHO:s riktvärde är det en liten bit kvar då gränsen här ligger på 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Kartan över Kristianstad visar något högre halter i de västra delarna av kommunen, runt 6 – 7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ och något lägre runt 5 – 6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i de östra delarna av kommunen.

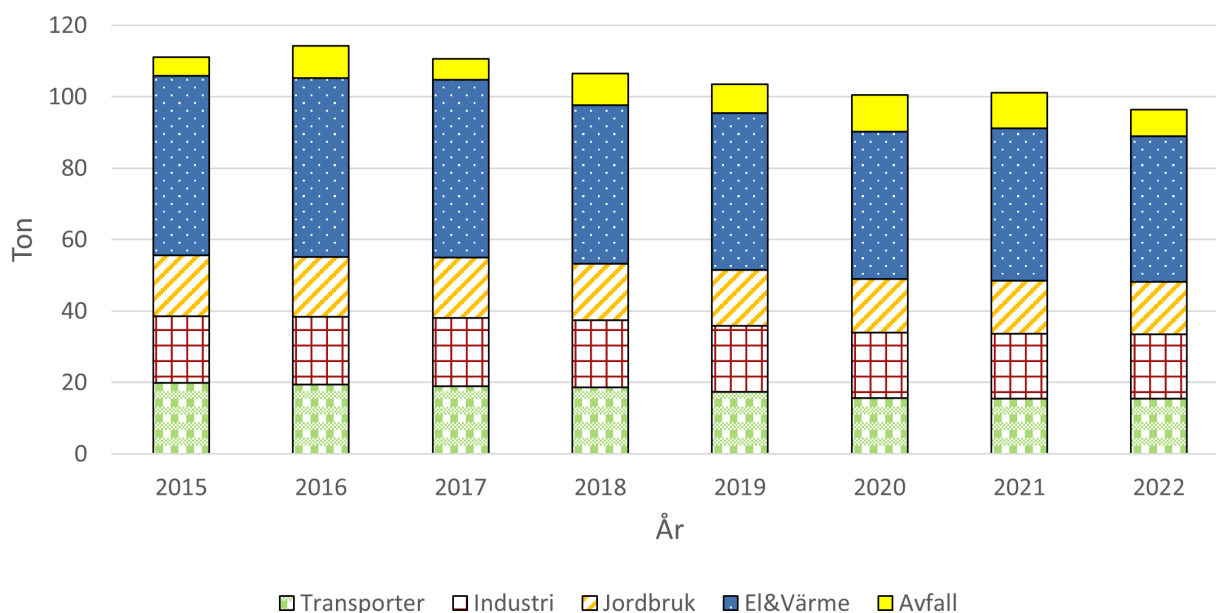
Figur 10. Visar hur koncentrationen av PM2.5 har förändrats för år 2015 – 2023.

Figur 11. Karta som visar årsmedelvärdet av PM2.5 för år 2022 i Kristianstad.

I figur 12 så visas beräknade värden från SMHI av utsläppskällor till PM2.5 i kommunen. Utsläppen av PM2.5 kommer främst av el och värme och är jämnt fördelad mellan de andra källorna. Utsläppen har minskat något från 110 ton år 2015 till strax under 100 ton år 2022.

PM2.5 utsläppskällor - Kristianstad

Figur 12. Visar utsläppskällorna av PM2.5 för Kristianstad, beräknat värde från SMHI.

2.4 Tungmetaller och PAH

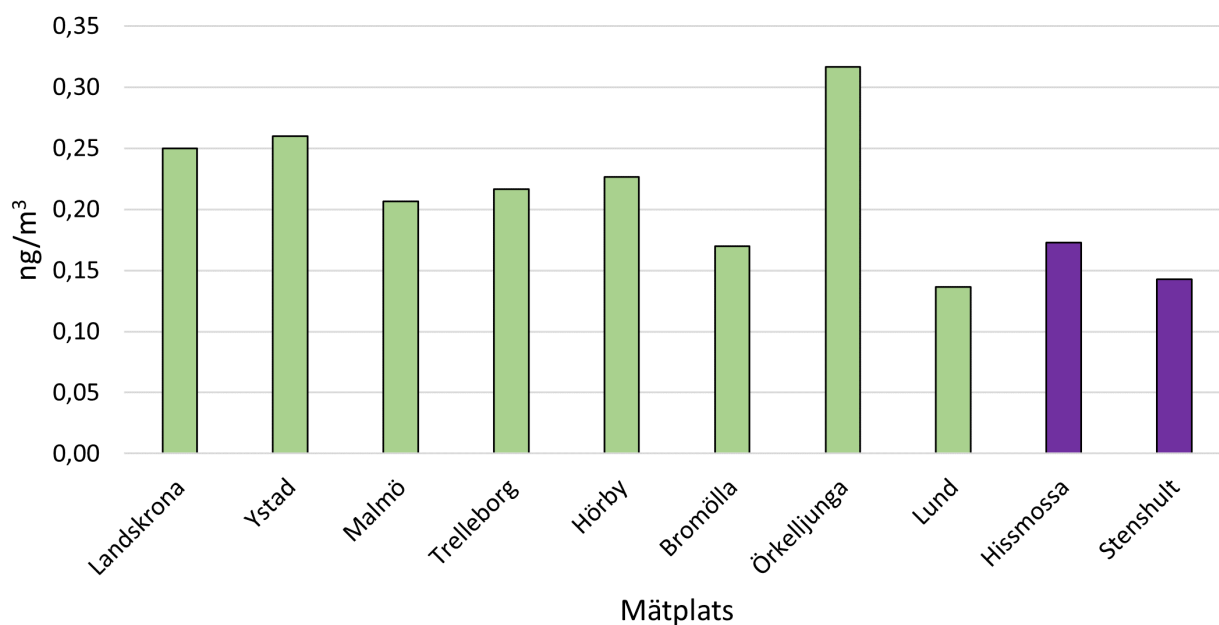
Både PAH och tungmetaller kommer ut i luften vid förbränning och har flera allvarliga hälsoeffekter vid inandning. Flera av de är cancerframkallande, många PAH skapar även skada på arvs massa eller ger upphov till luftvägssjukdomar. Samt flertalet andra effekter beroende på vilket ämne det handlar om.

2.5 Tungmetaller

Under 2023 mättes koncentrationen av fyra metaller i luften i flera kommuner i Skåne. Mätningarna har utförts i de kommuner som har de högst estimerade halterna i länet. Viktigt att komma ihåg är dock att det inte finns någon nedre gräns för när dessa ämnen slutar vara hälsofarliga, även låga koncentrationer utgör ett hot för hälsan.

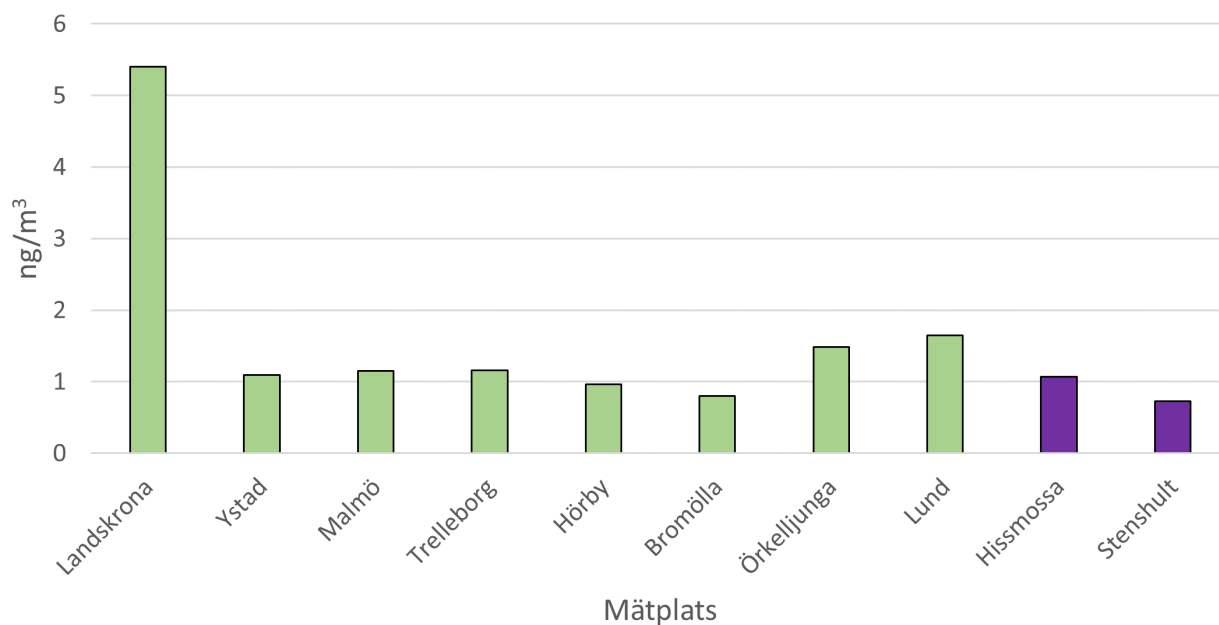
Nedfall av metaller har ej mätts i Kristianstad, istället är en skattningsberäkning utförd som baseras på mätkampanj från både 2018 och 2023 och halter i närliggande kommuner. Detta innebär att det finns en stor felmarginal i de beräknade värdena. Dock så ger de fortfarande en uppskattning på halterna i kommunen för att kontrollera att MKN ej överskrids. För arsenik hamnar Kristianstad på 0,2 ng/m³, för bly 1,0 ng/m³, 0,03 ng/m³ för kadmium och 0,8 ng/m³ för nickel. Det innebär att samtliga ligger långt under MKN (se tabell 1).

Arsenik - 2023

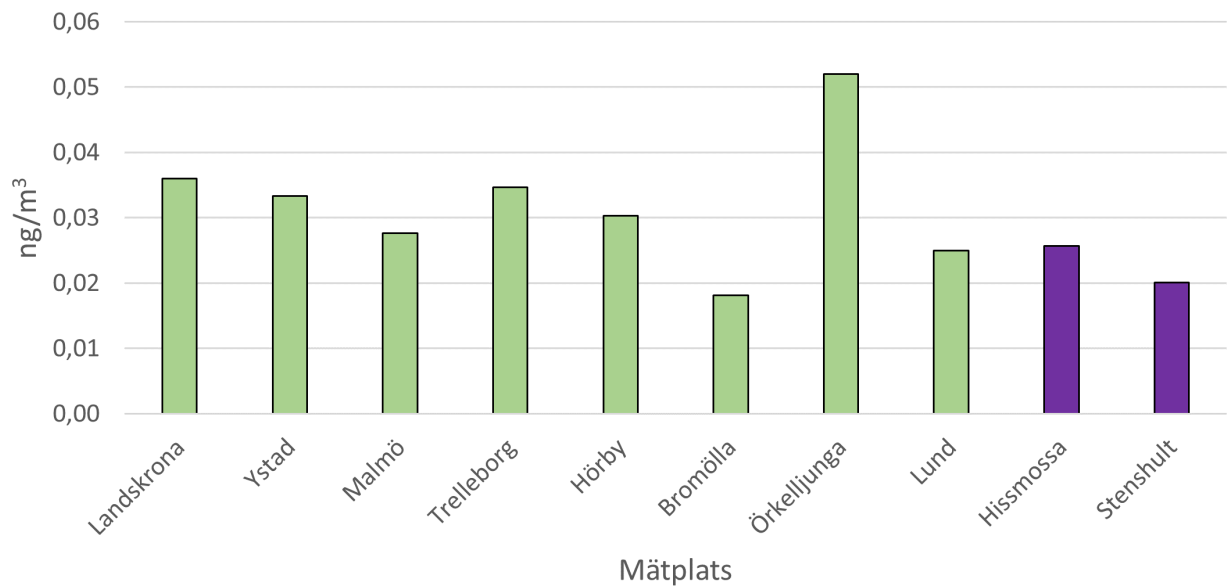
Figur 13. Visar hur medelkoncentrationen av arsenik i atmosfären såg ut i åtta kommuner och två bakgrundstationer under en tremånaders mätkampanj i 2023.

Bly - 2023

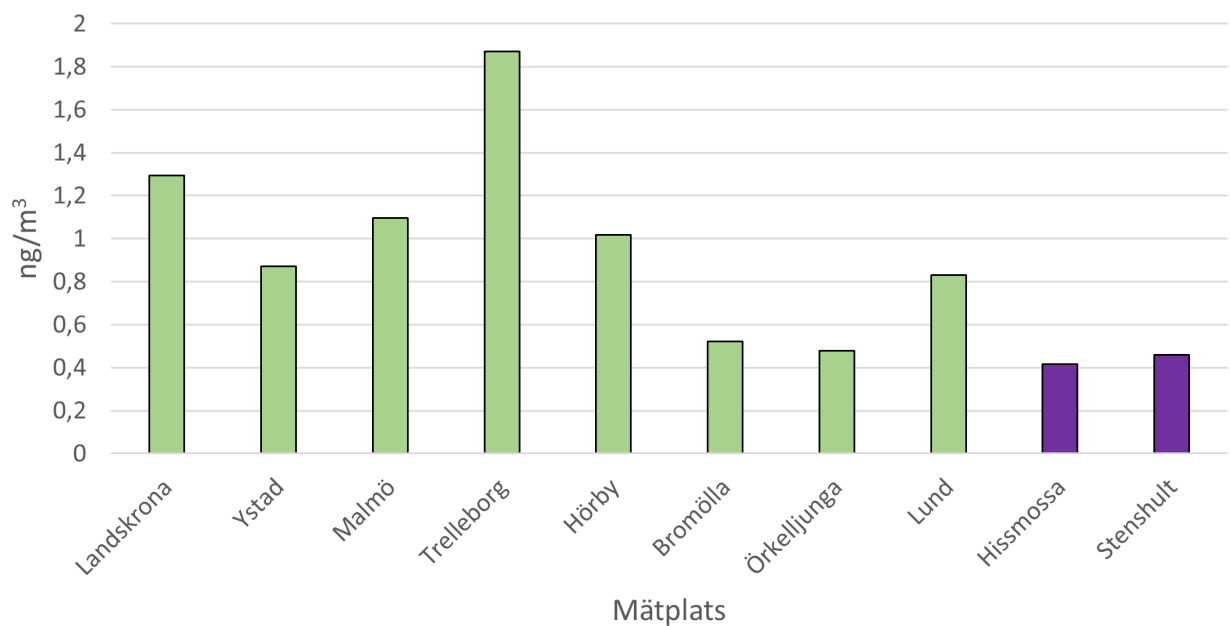
Figur 14. Visar hur medelkoncentrationen av bly i atmosfären såg ut i åtta kommuner och två bakgrundstationer under en tremånaders mätkampanj i 2023.

Kadmium - 2023

Figur 15. Visar hur medelkoncentrationen av kadmium i atmosfären såg ut i åtta kommuner och två bakgrundstationer under en tremånaders mätkampanj i 2023.

Nickel - 2023

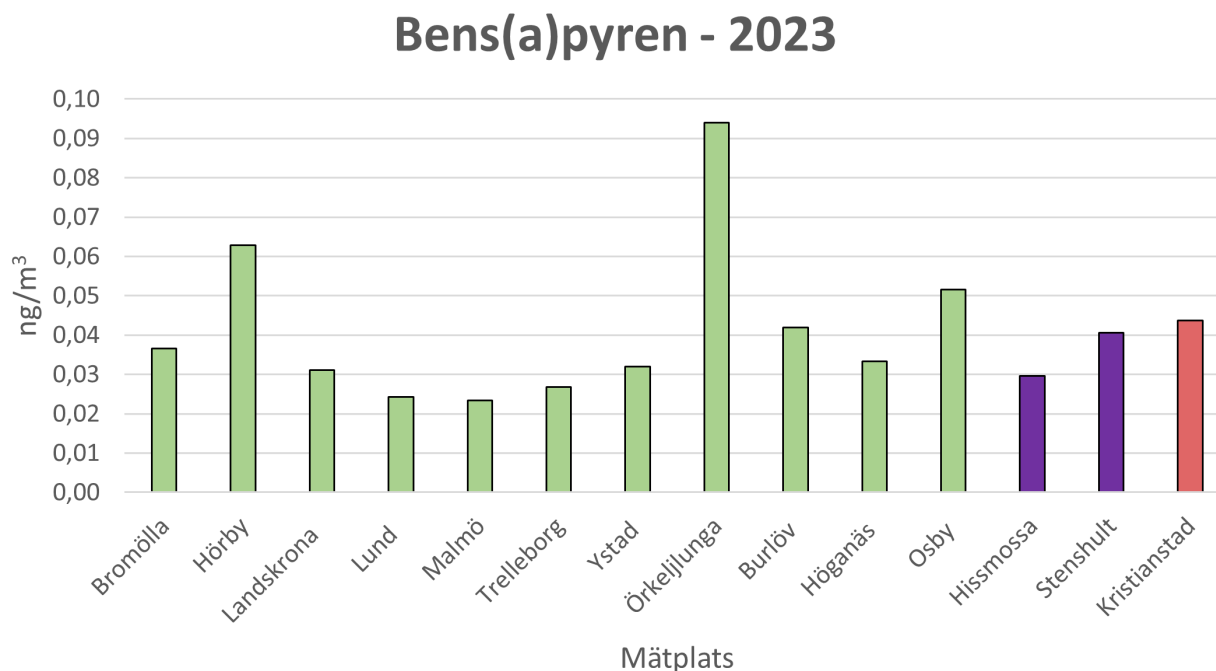

Figur 16. Visar hur medelkoncentrationen av nickel i atmosfären såg ut i åtta kommuner och två bakgrundstationer under en tremånaders mätkampanj i 2023.

2.6 Bens(a)pyren

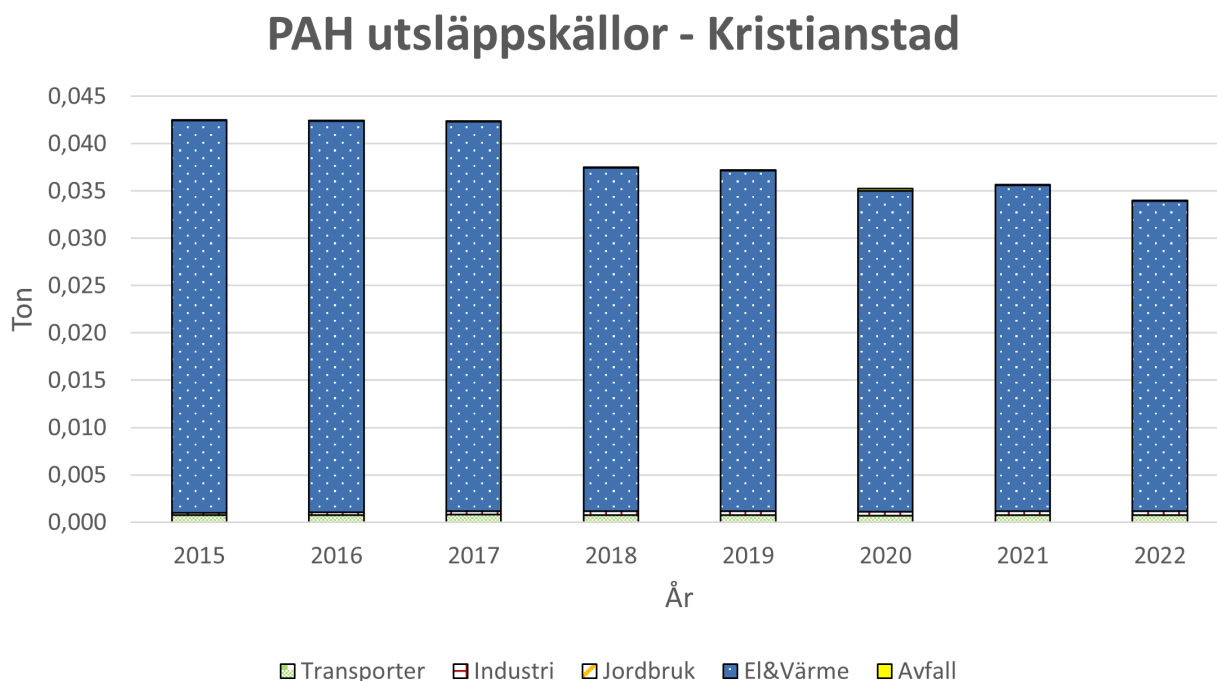
Bens(a)pyren är en PAH som släpps ut i luften från bland annat vedeldning, trafik eller andra arbetsmaskiner. I den här rapporten används bens(a)pyren som en indikator för PAH.

Bens(a)pyren i Kristianstad ligger mellan 0,04 och 0,05 ng/m³ (figur 17), precis som för metaller så är detta ett skattat värde baserat på närliggande kommuner. Vilket innebär att även för bens(a)pyren så är felmarginalen stor. De slutsatser som det trots det går att dra är att halterna för Kristianstad ligger långt under både MKN och de svenska miljömålen som ligger på 1 respektive 0,1 ng/m³.

Figur 17. Visar hur medelkoncentrationen av bens(a)pyren i atmosfären såg ut i elva kommuner, två bakgrundstationer samt ett skattat värde för Kristianstad i Skåne under en tremånaders mätkampanj i 2023.

I figur 19 så visas beräknade värden från SMHI av utsläppskällor till PAH i kommunen. Nästan 100% av PAH utsläppen i Kristianstads kommun kommer från el och värme, vilket kan förklaras av vedeldning som en stor källa.

Figur 18. Visar utsläppskällorna av PAH för Kristianstad, vilket inkluderar bens(a)pyren. beräknat värde från SMHI.

2.7 Kolmonoxid

Kolmonoxid skapas vid ofullständig förbränning, varav den största utsläppskällan är från fordon med förbränningsmotorer, det skapas även vid andra typer av förbränning till exempel inom industri och energiproduktion eller vid eldning i en brasa eller öppen spis. De senaste årtionden har halterna kolmonoxid minskat i atmosfären, detta till följd av implementeringen av katalysatorer i fordon.

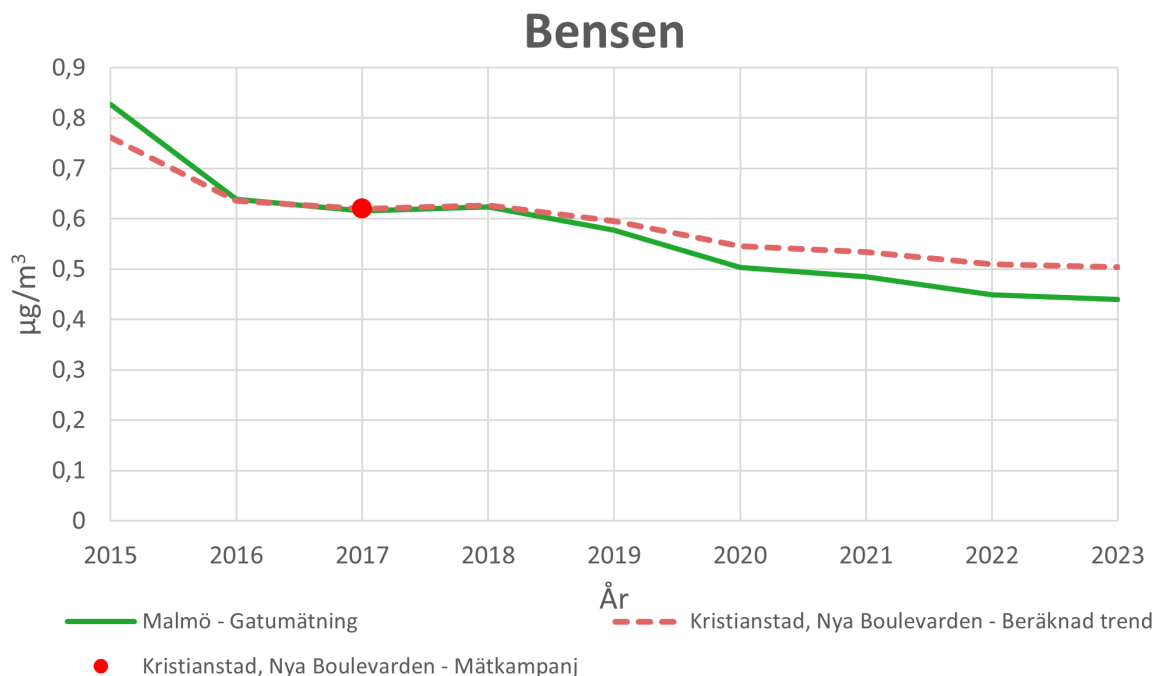
Kolmonoxid kan ha mycket allvarliga hälsoeffekter, då det via lungorna kommer in i blodet och minskar blodets syreupptagningsförmåga. Detta skapar effekter så som andningssvårigheter, yrsel eller i värsta fall dödsfall.

Kolmonoxid mäts endast i Malmö som har de högsta halterna av luftföroreningar i Skåne, även i Malmö är halterna så pass låga att de ej bedöms ha någon betydande påverkan på invånarnas hälsa, år 2023 låg halten i Malmö på 2,5 mg/m³ det riktvärde som finns är satt efter ett åtta timmars glidande medelvärde och får ej överskrida 10 mg/m³. Därav utförs varken fler mätningar eller beräkningar i övriga Skåne som troligen ligger långt under halterna i Malmö.

2.8 Bensen

Bensen är ett ämne som även det släpps ut i luften via all typ av förbränning, från motorfordon till vedeldning. En annan stor exponeringskälla är cigarettrök där människor exponeras även vid passiv rökning. Bensen har allvarliga hälsoeffekter då det är cancerframkallande och ger upphov till både leukemi och lungcancer. MKN för bensen har inte överskridits de senaste åren, dock så finns det ingen nedre gräns där det med säkerhet kan konstateras att inga negativa hälsoeffekter på människor

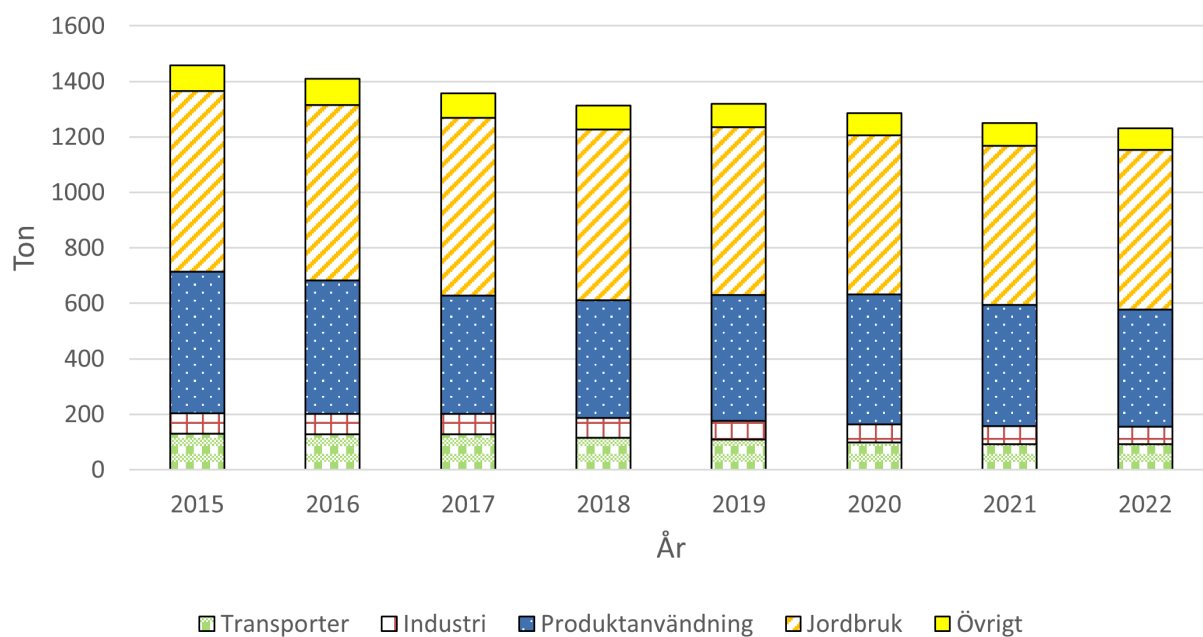
uppstår. I samverkansområdet så mäts bensen kontinuerligt i Malmö, som bedöms ha de högsta halterna. Sedan har det skett två mätkampanjer i samverkansområdets kommuner. Kristianstad var en del av mätkampanjen år 2017 och fick då ett årsmedelvärde på 0,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (figur 19), det extrapolerade värdet för år 2023 blev 0,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, vilket är långt under både MKN och de svenska miljömålen.

Figur 19. Visar hur koncentrationen av bensen i atmosfären har förändrats för år 2015 – 2023 i Kristianstad jämfört med Malmö.

Bensen är en del av en större grupp av ämnen så kallade flyktiga organiska ämnen (VOC). Då SMHI ej beräknar specifikt bensen så visar figur 20 istället de samlade utsläppen av VOC. I Kristianstad kommer de flesta utsläppen från produktanvändning och jordbruk, i produktanvändning är de stora källorna användning av lösningsmedel och färg. Nivåerna har legat ungefär på samma nivå sedan 2017.

VOC utsläppskällor - Kristianstad

Figur 20. Visar utsläppskällorna av VOC för Kristianstad, beräknat värde från SMHI.

Naturvårdsverket (2007). Flyktiga organiska ämnen (VOC).

Naturvårdsverket (2024). Fakta om metaller i luft. [Fakta om metaller i luft \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se). Hämtad den 15 april 2024.

Skånes Luftvårdsförbund (Inget datum). Samordnad luftkvalitetskontroll i Skåne. [Samordnad luftkontroll — Skånes Luftvårdsförbund \(xn--skneluft-b0a.se\)](#). Hämtad den 24 april 2024.

World health organization (2019). Exposure to benzene: A major public health concern.

World Health Organization (2021). WHO global air quality guidelines.

European Parliament (2024). Air pollution: deal with council to improve air pollution. [Air pollution: Deal with Council to improve air quality | News | European Parliament \(europa.eu\)](#). Hämtad den 3 maj 2024.